

Oliy Ta'lim Tizimida Geografiya Fanini O'qitishda Zamonaviy Va Innovatsion Metodlar

Hakimov Akbar Ibodilla ógli

Navoiy shahar 1-sonli Akademik litsey o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Oliy ta'lim muassasalarida geografiya fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalarni qo'llash hamda zamonaviy metodlardan foydalanish usullari ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'z: Interaktiv ta'lim metodlari, Loyihalash usuli, Flipped Classroom (Aylanma dars), Multi-disciplinar yondashuv

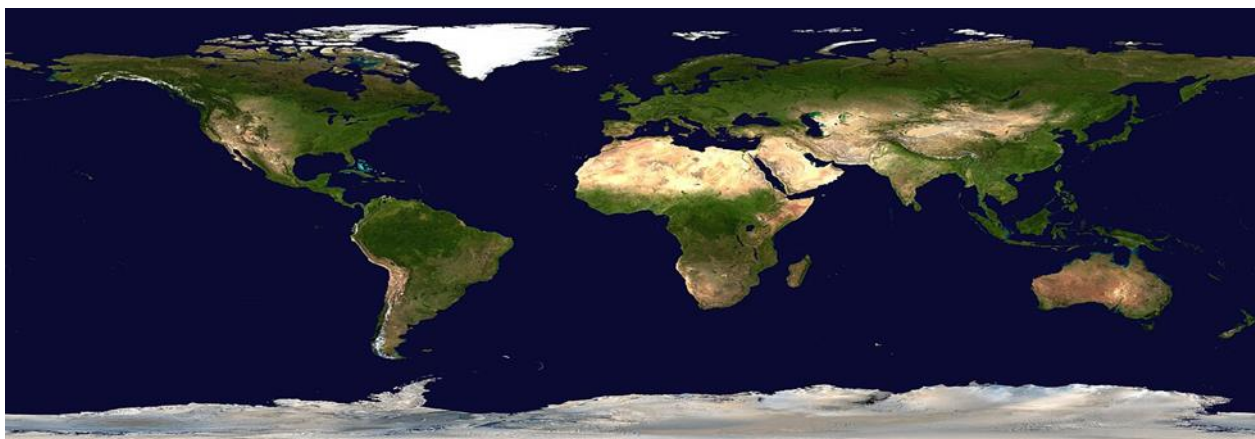
Kirish

Geografiya fani nafaqat tabiiy va ijtimoiy jarayonlarni o'rganish, balki talabalariga dunyo haqidagi bilimlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda, oliy ta'lim tizimida geografiya fani o'qitish metodlarida zamonaviy va innovatsion yondashuvlar talab etilmoqda. Bu yondashuvlar nafaqat an'anaviy metodlarni, balki yangi texnologiyalarni ham o'z ichiga oladi, shuningdek, talabalarni faol o'rganish jarayoniga jalb etishga qaratilgan. Zamonaviy va innovatsion metodlarning asosiy maqsadi talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, darslarni interaktiv va qiziqarli qilish, shuningdek, geografik jarayonlarni to'liq tushunishga yordam berishdir. Innovatsion metodlarni qo'llash orqali ta'limning samaradorligini oshirish, geografik bilimlarni hayotiy vaziyatlarga moslashtirish mumkin.

Zamonaviy va innovatsion metodlarga quyidagilar kiradi:

1. **Komp'yuter texnologiyalari va GIS (Geografik Axborot Tizimlari)** - Darslarda GIS dasturlarini qo'llash, talabalarga geografik ma'lumotlarni tahlil qilish, xaritalar yaratish va boshqa vizual asboblardan foydalanish imkonini beradi. Bu metod o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashda yordam beradi.
2. **Masofaviy ta'lim va onlayn resurslar** - Oliy ta'limda masofaviy o'qitish usullari tobora ommalashib bormoqda. Onlayn kurslar, videodarslar, virtual laboratoriyalar va boshqa interaktiv vositalar talabalarga geografiga oid bilimlarni osonroq o'zlashtirishga imkon yaratadi.
3. **Proyekt ishlari va guruhli ishlar** - Talabalar turli geografik muammolarni hal qilish uchun guruhlarga bo'linib, real hayotdagi vaziyatlarni o'rganadilar. Bu usul nafaqat ilmiy bilimlarni, balki jamoada ishlash, kommunikativ qobiliyatlarni ham rivojlantiradi.
4. **Flipped classroom (Qaytargan dars)** - Ushbu metodda o'quvchilar darsdan oldin materiallarni mustaqil ravishda o'rganadilar, dars davomida esa o'qituvchi ular bilan muhokama qilib, ko'proq amaliy mashqlar va interaktiv faoliyatlarni tashkil etadi.
5. **O'yinlar va simulyatsiyalar** - Geografik jarayonlarni o'rganishda o'yinlar va simulyatsiyalarni qo'llash orqali talabalarga haqiqiy dunyo holatlarini taqlid qilish imkonini beradi. Bu metod darsni yanada qiziqarli va motivatsiyali qiladi.

Zamonaviy metodlar va innovatsion yondashuvlarni o'qitishda qo'llash, geografiya fanining ta'lim tizimidagi o'rnini kuchaytirish va talabalarni dunyoqarashini kengaytirish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Metodologiya

Oliy ta'lim tizimida geografiya fanini o'qitish jarayoni talabalarni global muammolarni tushunishga va ularning echimlarini topishga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim metodlari va innovatsion yondashuvlar ushbu fanni o'qitishda samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi.

1. Interaktiv ta'lim metodlari

Geografiya o'qitishda interaktiv metodlar, masalan, guruh muhokamalari, simulyatsiyalar va rolli o'yinlar, talabalar o'rtasida faol ishtirokni ta'minlaydi. Ushbu metodlar talabalarga real hayotdagi vaziyatlarni muhokama qilish va yechimlarni izlash imkonini beradi. Interaktiv metodlar ta'limda talabalar o'rtasida faol ishtirokni rag'batlantiruvchi usullar hisoblanadi. Ular o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilish maqsadida qo'llaniladi. Quyidagi asosiy interaktiv metodlarga e'tibor qaratish mumkin:

1. **Guruhli ish:** Talabalar kichik guruhlarga bo'linib, birgalikda muammolarni hal qilish yoki loyihalar ustida ishlashadi.
2. **Muomala usullari:** Talabalar o'z fikrlarini erkin ifoda etishlari uchun muhokama va bahslar o'tkaziladi.
3. **Rol o'ynash:** Talabalar turli rollarni bajarib, o'zlarini vaziyatlarda sinab ko'rishadi, bu esa amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.
4. **Brainstorming:** G'oyalarni to'plash va ularga tahlil qilish orqali yangi yondashuvlar ishlab chiqiladi.
5. **Kengash va seminarlar:** Mutaxassislar va talabalar o'rtasida bilim almashish imkonini beruvchi platformalar.

Bu metodlar talabalar o'rtasida faol muloqotni va o'zaro hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, muammolarni yechish ko'nikmalarini shakllantiradi.

2. Mavzuga oid loyihalar

Loyihalash usuli talabalarni muayyan geografik masalalar bo'yicha tadqiqot olib borishga va natijalarini taqdim etishga undaydi. Bu jarayon ijodkorlikni rivojlantiradi va talabalarni analitik fikrlashga o'rgatadi.

3. Texnologiyalarni qo'llash

Zamonaviy texnologiyalar, xususan, GIS (Geografik Axborot Tizimlari), virtual reallik (VR) va onlayn resurslar geografiya o'qitishda samarali qo'llanilishi mumkin. GIS orqali talabalar ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish, analiz qilish va joylashuvni tushunish imkoniyatiga ega bo'ladi. Misol: Geografik joy O'zbekiston viloyatlarini virtual sayohat qilish, o'tilgan mavzu bo'yicha talabada tasavvur paydo bo'ladi.

4. Flipped Classroom (Aylanma dars)

Flipped classroom metodologiyasi talabalarga darsdan oldin mavzularni o'rganish va dars davomida muhokama qilish imkoniyatini beradi. Bu usul talabalarni mustaqil o'rganishga rag'batlantiradi va dars davomida faol ishtirok etishlariga yordam beradi.

5. Multi-disciplinar yondashuv

Geografiya fanini boshqa fanlar bilan integratsiya qilish, masalan, ekologiya, iqtisod va siyosat bilan bog'lash, talabalarga muammolarni kompleks ravishda tushunishga imkon beradi. Bunday yondashuv talabalarni keng qamrovli fikrlashga va ko'p tomonlama yondashuvlar ishlab chiqishga undaydi.

6. O'qituvchining roli

Zamonaviy o'qituvchi nafaqat ma'lumotlarni yetkazuvchi, balki talabalarni motivatsiya qilish va ularga yo'l ko'rsatishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar innovatsion metodlarni o'zlashtirib, talabalarning qiziqishini oshirish uchun yaratgan muhitda faol ishtirok etishlari zarur.

Xulosa

Oliy ta'lim tizimida geografiya fanini o'qitishda zamonaviy va innovatsion metodlar talabalarni ko'p qirrali va murakkab dunyoqarashga tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Bu metodlar orqali ta'lim jarayoni yanada samarali va qiziqarli bo'ladi, talabalar esa o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishadi. O'qituvchilar va ta'lim muassasalari bunday metodlarni qo'llash orqali talabalarni zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli bo'lishlariga tayyorlashlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G. M. Sayfullayev - „Geografiya o'qitish metodikasi“, yangiasr.uz researchgate.net.
2. Gardner, H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books, 1983
3. Harley T. *The Psychology of Language*. Psychology Press, 1997, p.313-319
4. Irgasheva U.R. “Interactive teaching methods in ESP” *Middle European scientific Bulletin* 23, 168-172, 2022
5. Irgasheva U.R. “English learner classification status and STEAM access” *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2 (1), 34-40, 2023
6. McInnerney, J., and T.S.Robert. 2004. Collaborative or cooperative learning?
7. Podlasiy I.P. “Modern pedagogy” 1998. p.265 Shukin A.N. “Teaching foreign languages: theory and practices” 2004, p 416
8. Richards J.C., Rodgers T.S. *Approaches and Methods in Language Teaching*; Cambridge University Press, 1986.
9. Wallace, Michael J. *Training Foreign Language Teachers*. Glasgow: Cambridge University Press, 1991.